ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GERHARD REISCHL της 17ης Σεπτεμβρίου 1975 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Η υπόθεση στην οποία αναπτύσσω σήμερα τις προτάσεις μου έχει ως αντικείμενο την ερμηνεία του κανονισμού 67/67 της Επιτροπής, της 22ας Μαρτίου 1967 περί εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3 της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικότητος (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 65 επ.).

Ο εν λόγω κανονισμός θεσπίστηκε βάσει του κανονισμού 19/65 του Συμβουλίου, της 2ας Μαρτίου 1965 περί εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3 της Συνθήκης ΕΟΚ, σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 59 επ.). Διευκρινίζει στο άρθρο του 1 ότι, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 85 της Συνθήκης, το τελευταίο δεν εφαρμόζεται, υπό τις αναφερόμενες στον εν λόγω κανονισμό προϋποθέσεις, σε συμφωνίες στις οποίες δεν συμμετέχουν παρά δύο επιχειρήσεις και στις οποίες η μία αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι της άλλης να διαθέτει ορισμένα προϊόντα μόνο σ' αυτή με σκοπό τη μεταπώληση εντός ορισμένου τμήματος της κοινής αγοράς. Σύμφωνα με το άρθρο 3 του κανονισμού 67/67, το άρθρο 1 παράγραφος 1 του εν λόγω κανονισμού δεν εφαρμόζεται όταν:

«...

β) τα συμβαλλόμενα μέρη περιορίζουν τη δυνατότητα για τους μεταπωλητές οι καταναλωτές να προμηθεύονται τα προϊόντα που προβλέπονται στη σύμβαση, από άλλους εμπορευόμενους στο εσωτερικό της κοινής αγοράς, ιδίως όταν τα συμβαλλόμενα μέρη:

...

2) ασκούν άλλα δικαιώματα ή λαμβάνουν μέτρα με σκοπό να παρεμποδίζουν μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται προϊόντα, τα οποία προβλέπονται στη σύμβαση, σε άλλα τμήματα της κοινής αγοράς, ή να τα πωλούν εντός της περιοχής που αφορά η σύμβαση».

Επί της υποθέσεως της κύριας δίκης παρατηρούνται τα εξής:

Στις 25 Φεβρουαρίου 1968 η επιχείρηση Fratelli Dalle Crode, με έδρα το Conegliano (Ιταλία), συνήψε με την επιχείρηση Van Vliet Kwasten- en Ladderfabriek της Nimègue (Κάτω Χώρες), σύμβαση αποκλειστικής πωλήσεως, κατά την οποία παραχωρούσε στην τελευταία, από την 1η Μαρτίου 1968, την αποκλειστική αντιπροσώπευση για τα κράτη του Benelux των πινέλων με πλαστική χειρολαβή που κατασκεύαζε, καθώς και όλων των πλαστικών ανταλλακτικών για

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

τα πινέλα που κατασκεύαζε. Επιπλέον, η σύμβαση προέβλεπε ότι η επιχείρηση Dalle Crode θα μεριμνούσε ώστε οι παραδόσεις αυτών των προϊόντων σε πελάτες εγκατεστημένους στην Ιταλία (χονδρεμπόρους και κατασκευαστές) να μη χρησιμοποιούνται για εξαγωγές προς τα κράτη του Benelux. Προς το σκοπό αυτό, η σύμβαση προέβλεπε την αποστολή ανακοινώσεων των ρητών όρων για τη διάθεση καθώς και τις κυρώσεις προς τους πελάτες της τους εγκατεστημένους στην Ιταλία. Μετά παρέλευση ολίγου χρόνου, η επιχείρηση Dalle Crode κατήγγειλε τη σύμβαση, στις 28 Σεπτεμβρίου 1969, για λόγους που δεν ενδιαφέρουν την υπό κρίση υπόθεση. Οι διάδικοι ενεπλάκησαν σε δίκη, στην οποία αυτή η σύμβαση διαδραματίζει ρόλο, διότι η επιχείρηση Dalle Crode ήγειρε κατά της επιχειρήσεως Van Vliet αγωγή με την οποία ζητεί την καταβολή του τιμήματος των πραγματοποιηθεισών παραδόσεων. Σ' αυτή την υπόθεση, η οποία, σε πρώτο βαθμό εκκρεμούσε ενώπιον του Arrondissementsrechtbank της Arnhem, η επιχείρηση Van Vliet ισχυρίστηκε ότι η επιχείρηση Dalle Crode είχε διαθέσει στο εμπόριο στις Κάτω Χώρες πινέλα με πλαστική χειρολαβή χωρίς τη συμμετοχή της, πράγμα που συνιστούσε παραβίαση της σύμβασης και ότι η επιχείρηση Dalle Crode όφειλε, επομένως, να της καταβάλει αποζημίωση.

Το Arrondissementsrechtbank καταδίκασε την επιχείρηση Van Vliet να καταβάλει το τίμημα και απέρριψε την ανταγωγή της περί καταβολής αποζημιώσεως. Έκρινε ότι η σύμβαση για την παράβαση της οποίας η επιχείρηση Van Vliet ζητούσε αποζημίωση ήταν άκυρη κατά το κοινοτικό δίκαιο και δεν μπορούσε να αποτελέσει τη νομική βάση δικαιώματος επί αποζημιώσεως λόγω παραβάσεως.

Η επιχείρηση Van Vliet άσκησε έφεση κατ' αυτής της αποφάσεως ενώπιον του Gerechtshof της Arnhem. Θεωρεί ότι το άρθρο 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΟΚ και ο κανονισμός 67/67 της Επιτροπής, που προαναφέρθηκε, δεν εφαρμόστηκαν ορθώς· στην πραγματικότητα, η σύμβαση που συνήφθη μεταξύ της και της επιχειρήσεως Dalle Crode εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής αυτού του κανονισμού, διότι το μόνο σημαντικό σχετικά στοιχείο είναι ότι πελάτες εγκατεστημένοι στα κράτη του Benelux είχαν τη δυνατότητα να αγοράζουν από πελάτες της επιχείρησης Dalle Crode στη Γαλλία και στη Δυτική Γερμανία, δηλαδή δεν απετράπη κάθε ανταγωνισμός. Τέλος, η επιχείρηση Van Vliet θεωρεί ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη ανακοίνωση της Επιτροπής της 27ης Μαΐου 1970 «περί συμφωνιών μικρής σημασίας, τις οποίες δεν αφορούν οι διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΟΚ» (PB 1970, C 64). Σ' αυτή την ανακοίνωση η Επιτροπή υποστηρίζει την άποψη — αν μπορώ να την παρεμβάλω εδώ, κατά την οποία:

«η απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν αφορά τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων παραγωγής ή διανομής προϊόντων,

— όταν τα προϊόντα που αφορά η συμφωνία δεν αντιπροσωπεύουν, στο τμήμα της κοινής αγοράς όπου η συμφωνία παράγει το αποτέλεσμά της, περισσότερο από 5% του όγκου των υποθέσεων που πραγματοποιείται με όμοια ή θεωρούμενα ομοειδή προϊόντα από τον καταναλωτή λόγω της ιδιότητός τους, της τιμής τους ή της χρήσεώς τους και

— όταν ο ολικός ετήσιος κύκλος εργασιών, που πραγματοποιείται από τις επιχειρήσεις οι οποίες συμμετέχουν στη συμφωνία, δεν υπερβαίνει τα 15 εκατομμύρια λογιστικών μονάδων ή, προκειμένου περί συμφωνιών μεταξύ εμπορικών επιχειρήσεων, τα 20 εκατομμύρια λογιστικών μονάδων».

Εκτιμώντας αυτή την επιχειρηματολογία, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν δυνατό να γίνεται λόγος περί κακής εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΟΚ και της προαναφερθείσας ανακοίνωσης της Επιτροπής της 27ης Μαΐου 1970. Όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 του κανονισμού της Επιτροπής 67/67, το Gerechtshof της Arnhem θεώρησε, ωστόσο, ότι υπήρχε πρόβλημα, ιδίως ενώπιον των ισχυρισμών της επιχειρήσεως Dalle Crode, κατά τους οποίους δυνατότητες αγοράς στη Γαλλία και στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν υφίσταντο παρά στη θεωρία για τους εγκατεστημένους στα κράτη του Benelux πελάτες, διότι η επιχείρηση Dalle Crode δεν παρέδιδε τα προϊόντα της σε άλλες χώρες της ΕΟΚ εκτός από τα κράτη του Benelux.

Με Διάταξη της 18ης Φεβρουαρίου 1975, το προαναφερθέν δικαστήριο ανέστειλε, επομένως, τη διαδικασία και, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1. Οι συμβάσεις αποκλειστικής πωλήσεως, οι συναπτόμενες μεταξύ κατασκευαστή που είναι εγκατεστημένος σε ένα κράτος μέλος και αποκλειστικού αντιπρόσωπου εγκατεστημένου σε άλλη χώρα της κοινής αγοράς, συγκαταλέγονται στις συμφωνίες στις οποίες, δυνάμει του άρθρου 3 [του κανονισμού 67/67 της Επιτροπής], δεν εφαρμόζεται η εξαίρεση, όταν οι συμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν διατάξεις οι οποίες, αν τηρηθούν, [έχουν ως αποτέλεσμα ότι], μόνοι οι κατασκευαστές και μεταπωλητές που είναι εγκατεστημένοι στο κράτος μέλος του κατασκευαστή, συμβαλλόμενου μέρους στη σύμβαση, εμποδίζονται να πωλούν τα αναφερόμενα στη σύμβαση προϊόντα με προορισμό το παραχωρηθέν έδαφος, ενώ οι μεταπωλητές και καταναλωτές, που είναι εγκατεστημένοι στο παραχωρηθέν έδαφος, εμποδίζονται μόνο να αποκτήσουν τα αναφερόμενα στη σύμβαση προϊόντα από το κράτος μέλος του κατασκευαστή, συμβαλλόμενου μέρους στη σύμβαση;

2. Είναι διαφορετική η απάντηση στο πρώτο ερώτημα

α) αν οι μεταπωλητές και καταναλωτές που είναι εγκατεστημένοι στο παραχωρηθέν έδαφος έχουν ή δεν έχουν την πραγματική δυνατότητα να αποκτήσουν τα αναφερόμενα στη σύμβαση προϊόντα από άλλη χώρα της κοινής αγοράς, εκτός του παραχωρηθέντος εδάφους και του κράτους μέλους του κατασκευαστή, συμβαλλόμενου μέρους στη σύμβαση, και

β) αν, στην περίπτωση που αυτή η πραγματική δυνατότητα υφίσταται, οι μεταπωλητές και καταναλωτές που είναι εγκατεστημένοι στο παραχωρηθέν έδαφος αποφεύγουν ή όχι, κατά φανερό τρόπο, να καταφεύγουν σ' αυτή τη δυνατότητα διότι τηρούν τις συμβατικές διατάξεις που αναφέρονται στο πρώτο ερώτημα;»

Πριν εξετάσω αυτά τα ερωτήματα, θεωρώ ενδεδειγμένο να παρατηρήσω με λίγα λόγια ότι μέρος των ισχυρισμών της επιχειρήσεως Van Vliet κατά τη διάρκεια της διαδικασίας στερούνται σημασίας για το προδικαστικό ερώτημα.

Αυτό συμβαίνει, καταρχάς, σχετικά με την παρατήρησή της κατά την οποία, εφόσον η επιχείρηση Dalle Crode δεν κατασκευάζει πινέλα, θα έπρεπε στην πράξη να θεωρηθούν κυρίως ως προϊόντα στα οποία αναφέρεται η σύμβαση αποκλειστικής πωλήσεως, οι πλαστικές χειρολαβές για πινέλα και άλλα πλαστικά εξαρτήματα που απαιτούνται για την παραγωγή αυτού του προϊό-

ντος. Αυτό αφορά καθαρά το πεδίο εφαρμογής του δικαίου στη συγκεκριμένη περίπτωση και δεν πρέπει, επομένως, να εξεταστεί παρά στο πλαίσιο της κυρίας υπόθεσης. Αντιστρόφως, προς το παρόν, πρόκειται απλώς περί της ερμηνείας γενικού κανόνα του δικαίου του ανταγωνισμού, για τον οποίο οι ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης περίπτωσης, όπως οι επισημανθείσες, ασφαλώς δεν έχουν καμία σημασία.

Το ίδιο συμβαίνει και με την άλλη παρατήρηση κατά την οποία η εν λόγω σύμβαση δεν περιόρισε τον ανταγωνισμό των άλλων ιταλικών επιχειρήσεων που κατασκεύαζαν ή πωλούσαν πινέλα (αυτή η παρατήρηση προφανώς δεν αφορούσε τους πελάτες της επιχείρησης Dalle Crode). Το αν αυτός ο ανταγωνισμός υφίσταται ή όχι δεν παρουσιάζει κανένα ενδιαφέρον, διότι, κατά τον κανονισμό 67/67 το σχετικό με την εξαίρεση κατά κατηγορίες, σημασία έχουν μόνο ο περιορισμός του ανταγωνισμού με τη συγκέντρωση της πωλήσεως σε ορισμένο έδαφος σε έναν αποκλειστικό αντιπρόσωπο καθώς και το αν ο σχετικός με την εξαίρεση κατά κατηγορίες κανονισμός απαιτεί να υφίσταται ο ανταγωνισμός στον τομέα των κατασκευαζόμενων προϊόντων ή των προϊόντων που πωλεί ο αποκλειστικός αντιπρόσωπος και αυτό επίσης στη ζώνη του αποκλειστικού αντιπροσώπου που προβλέπεται στη σύμβαση.

Τέλος, το ίδιο συμβαίνει και με τον υπαινιγμό της επιχειρήσεως Van Vliet ως προς τη μικρή σημασία των συμβαλλομένων μερών, το ποσό του ετήσιου κύκλου εργασιών τους και το μερίδιο της αγοράς του προϊόντος που αφορά η σύμβαση και που, κατά την άποψή της, πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας υπόψη επίσης ομοειδή προϊόντα που μπορούν να αποτελέσουν υποκατάστατο ανταγωνισμών. Εδώ πρόκειται προφανώς περί πραγματικών περιστατικών που πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο της κύριας υπόθεσης και που, επιπλέον, αναφέρονται σαφώς στην προαναφερθείσα ανακοίνωση της Επιτροπής της 27ης Μαΐου 1970. Όμως, αυτή η ανακοίνωση δεν αποτελεί το αντικείμενο της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και, επομένως, κριτήριο εξετάσεως για το δικαιοδοτικό όργανο που εξέδωσε τη διάταξη περί παραπομπής, αλλά η ερμηνεία αφορά αποκλειστικώς τον κανονισμό 67/67 το σχετικό με την εξαίρεση κατά κατηγορίες.

Αυτός ο κανονισμός πρέπει να ερμηνευτεί — και φθάνω έτσι στο καθαυτό πρόβλημα αυτής της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως — σχετικά με σύμβαση κατά την οποία η αποκλειστική πώληση ορισμένων προϊόντων σε ορισμένο τομέα, στα κράτη του Benelux, παραχωρήθηκε σε μια μόνη επιχείρηση και λαμβάνοντας υπόψη και το ότι ο παραχωρήσας την αποκλειστικότητα, που έχει την έδρα του στην Ιταλία, ανέλαβε την υποχρέωση να μεριμνά ώστε οι Ιταλοί πελάτες του (χονδρέμποροι και παραγωγοί, όχι όμως οι τελικοί καταναλωτές) να μη πραγματοποιούν εξαγωγές προς τα κράτη του Benelux, ενώ ήταν ελεύθερος — όπως φαίνεται — να παραδίδει τα αναφερόμενα στη σύμβαση προϊόντα σε άλλες χώρες της Κοινότητας και μέσω αυτών να τα αποστέλλει στα κράτη του Benelux.

Σχετικώς, η επιχείρηση Van Vliet υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να γίνεται λόγος περί εμποδίου κατά την έννοια του άρθρου 3 του κανονισμού 67/67, διότι η επιχείρηση Dalle Crode είχε τη δυνατότητα να πωλεί τα προϊόντα της στα κράτη του Benelux μέσω επιχειρήσεων εγκατεστημένων στη Γαλλία ή στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Αυτό το γεγονός δεν θα έπρεπε να θεωρηθεί ούτε ως περιορισμός, διότι η πώληση μέσω Γαλλίας ή Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας δεν συνεπαγόταν καμιά συμπληρωματική δαπάνη, κανένα

συμπληρωματικό εμπορικό στάδιο και οι αποστάσεις ήσαν ίσες. Επιπλέον, το αν υφίστατο η δυνατότητα παραλλήλων εισαγωγών θα έπρεπε να θεωρηθεί σαν καθοριστικό για το σχετικό με την εξαίρεση κανονισμό· αντιστρόφως, η πραγματική ανυπαρξία εμπορικών ρευμάτων από την Ιταλία προς τη Γαλλία και την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν θα ήταν αποφασιστική.

Αντιθέτως, η Επιτροπή θεωρεί — και η επιχείρηση Dalle Crode τάχθηκε με την άποψή της κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας — ότι το καθοριστικό στοιχείο είναι το ότι η αποκλειστική σύμβαση πωλήσεως απέκλεισε τις παράλληλες εισαγωγές από την Ιταλία προς τα κράτη του Benelux. Ήδη λόγω αυτού του γεγονότος, συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 3 του κανονισμού 67/67· τα συμβαλλόμενα μέρη περιόρισαν τη δυνατότητα για τους μεταπωλητές και καταναλωτές να προμηθεύονται τα αναφερόμενα στη σύμβαση προϊόντα από άλλους μεταπωλητές στο εσωτερικό της Κοινότητας, έλαβαν μέτρα προς παρεμπόδιση του εφοδιασμού των μεταπωλητών ή καταναλωτών σε προϊόντα αναφερόμενα στη σύμβαση από άλλες χώρες της κοινής αγοράς. Αντιστρόφως, το εάν πράγματι ήταν δυνατό να αγοραστούν από χώρες εκτός της Ιταλίας και εάν υφίσταντο πράγματι εμπορικά ρεύματα κατ' αυτή την έννοια, στερείται σημασίας για την εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως.

Για να κριθεί αυτή η διαφορά, πρέπει, καταρχάς, να εξεταστεί το άρθρο 2 του κανονισμού 67/67. Σχετικώς, προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι αυτό το άρθρο απαριθμεί περιοριστικώς όλους τους περιορισμούς που θα μπορούσαν να περιληφθούν σε συμφωνίες αποκλειστικότητας χωρίς αυτό να οδηγήσει στον αποκλεισμό της εξαιρέσεως. Δεν αναφέρεται εκεί απαγόρευση εξαγωγών όπως αυτή που ενδιαφέρει στην υπό κρίση υπόθεση και, επομένως, είναι σαφές ότι ο κανονισμός ο σχετικός με την εξαίρεση δεν αφορά συμφωνίες που περιέχουν αυτά τα στοιχεία.

Εντούτοις, θεωρώ αυτή την επιχειρηματολογία αμφισβητήσιμη. Με την επίκληση του κειμένου του άρθρου 2 μπορεί να παρατηρηθεί ότι δεν περιέχει διατάξεις που αφορούν ποιοι περιορισμοί του ανταγωνισμού μπορούν να επιβληθούν στον αποκλειστικό αντιπρόσωπο και ποιες μπορεί να είναι οι υποχρεώσεις του χωρίς να αποκλείεται η εφαρμογή του άρθρου 1. Αντιστρόφως, στο άρθρο 2, δεν γίνεται λόγος περί περιορισμών των δυνατοτήτων δράσεως του παραχωρούντος την αποκλειστικότητα και, τουλάχιστον, δεν είναι προφανές ότι το άρθρο 2 έχει ως αντικείμενο την εξαντλητική απαρίθμηση έναντι επίσης αυτού του συμβαλλόμενου μέρους.

Για το λόγο αυτό, προτιμώ να αντλήσω από το άρθρο 3 του κανονισμού 67/67 την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο ερώτημα ποιοι περιορισμοί στην ελευθερία δράσεως του παραχωρούντος την αποκλειστικότητα μπορούν να γίνουν δεκτοί. Με άλλα λόγια, θεωρώ ορθότερο να συνδέσω το κύριο μέρος της μελέτης των προβλημάτων που μας ενδιαφέρουν εδώ με αυτή τη διάταξη, και κυρίως με την παράγραφο β.

Σ' αυτή τη διάταξη — δεν παρίσταται τώρα ανάγκη να την επαναλάβω επί λέξει —, γίνεται λόγος, «περί του περιορισμού της δυνατότητας προμηθείας των αναφερόμενων στη σύμβαση προϊόντων από άλλους μεταπωλητές στο εσωτερικό της κοινής αγοράς· επιπλέον, το αναφερόμενο υπό τον αριθμό 2 παράδειγμα ομιλεί περί εμποδίου παρεμβαλλόμενου στην προμήθεια αναφερόμενων στη σύμβαση προϊόντων από άλλα τμήματα της κοινής αγοράς.

Η προβολή των απόψεων των διαδίκων κατά τη διαδικασία άφησε ήδη να διαφανεί ότι η επιχείρηση Van Vliet τόνισε σαφώς το παράδειγμα που μόλις ανέφερα και τη λέξη «παρεμποδίζουν». Έτσι, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, για τους πελάτες που είναι εγκατεστημένοι στα κράτη του Benelux ο αποκλεισμός της προμηθείας από ένα μόνο κράτος μέλος δεν συνιστά εμπόδιο στον εφοδιασμό σε προϊόντα που αναφέρει η σύμβαση από άλλα τμήματα της κοινής αγοράς· επομένως, η προμήθεια από άλλα τμήματα της κοινής αγοράς δεν είχε καταστεί αδύνατη· δεν υφίστατο απόλυτη εδαφική προστασία του αποκλειστικού αντιπρόσωπου και γι' αυτό η επιφύλαξη του άρθρου 3 του κανονισμού 67/67 δεν ισχύει.

Εκ πρώτης όψεως, αυτή η επιχειρηματολογία μπορεί να εμφανίζεται πολύ ελκυστική. Εντούτοις, μετά τις σκέψεις και τα συμπεράσματα της Επιτροπής, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, έχω την εντύπωση ότι η άποψη της επιχειρήσεως Van Vliet δεν είναι ισχυρή.

Λέγοντας αυτό δεν σκέπτομαι τόσο τον υπαινιγμό της Επιτροπής για την απόδοση της διατάξεως σε άλλες γλώσσες που, κατά την άποψή μου, στο σύνολό τους αφήνουν να διαφανεί η ίδια έννοια και ουδόλως αποδεικνύουν πειστικά ότι «περιορίζουν» και «παρεμποδίζουν» έχουν στην ουσία την ίδια έννοια. Αντιθέτως, αυτό που θεωρώ σημαντικό είναι καταρχάς ο υπαινιγμός στην κατασκευή αυτής της διατάξεως. Απ' αυτό έπεται ότι η εισαγωγική φράση της παραγράφου β του άρθρου 3 περιέχει τη βεβαίωση αρχής, ενώ ο αριθμός 2 αναφέρει απλώς ένα παράδειγμα. Κατά την ερμηνεία, πρέπει, επομένως, να δοθεί μεγαλύτερη σημασία στο πρώτο μέρος· εν πάση περιπτώσει, το αποφασιστικό κριτήριο δεν μπορεί να αντληθεί από το παράδειγμα. Όμως εφόσον, στην εισαγωγική φράση, δεν γίνεται λόγος παρά για «περιορίζουν», μπορεί ασφαλώς να υπάρξει τάση να δοθεί η ερμηνεία κατά την οποία το άρθρο 3 περιλαμβάνει ήδη περιπτώσεις στις οποίες μόνο η προμήθεια από ένα μόνο κράτος μέλος αποκλείεται. Πράγματι, στην περίπτωση παρεμβολής εμποδίων σε όλες τις παράλληλες εισαγωγές, δεν μπορεί πλέον να γίνεται λόγος περί «περιορισμού», αλλά θα ήταν τότε αδύνατο να γίνει η προμήθεια των αναφερόμενων στη σύμβαση προϊόντων από άλλους μεταπωλητές στο εσωτερικό της κοινής αγοράς.

Σ' αυτή την αρχή της επιχειρηματολογίας η οποία, θεωρούμενη χωριστά, ίσως δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απόλυτα ικανοποιητική κατά την έννοια της άποψης της Επιτροπής, είναι δυνατό να γίνουν άλλες σκέψεις που, στο σύνολό τους, συνηγορούν υπέρ της ορθότητας της απόψεως της Επιτροπής.

Σχετικώς, θεωρώ χρήσιμο να υπομνήσω ότι, στο πλαίσιο του κανονισμού του σχετικού με την εξαίρεση και που θεσπίστηκε για το άρθρο 85, παράγραφος 3 της Συνθήκης ΕΟΚ, το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού αποβλέπει στο να αποδείξει ότι οι εν λόγω συμφωνίες — όπως αναφέρεται στο άρθρο 85, παράγραφος 3 — δεν μπορούν να περιέχουν περιορισμούς οι οποίοι δεν είναι απαραίτητοι για την επίτευξη των στόχων που αναφέρει το άρθρο 85, παράγραφος 3 και δεν μπορούν να παράσχουν τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού για ένα ουσιώδες τμήμα των εν λόγω προϊόντων. Δεδομένου ότι εδώ πρόκειται περί σημαντικής επιφυλάξεως, η συνέπεια που επιβάλλεται συνίσταται στη στενή ερμηνεία των διατάξεων που θεσπίστηκαν για τη συγκεκριμενοποίησή της.

Οι αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 67/67 και η γένεσή του, όπως μπορεί να είναι γνωστή, ενισχύουν άλλωστε αυτή την άποψη.

Όσον αφορά τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού, ενδιαφέρει να τονιστεί ότι ρητώς προβάλλουν — και αυτό προδήλως αναφέρεται στο άρθρο 3 — την ανάγκη διασφαλίσεως της δυνατότητας παράλληλων εισαγωγών, που διασφαλίζουν τον ανταγωνισμό στο στάδιο της διανομής. Όταν γίνεται λόγος περί παραλλήλων εισαγωγών, είναι φυσικό να στραφεί η σκέψη προς απευθείας εισαγωγές προελεύσεως του κράτους μέλους του παραχωρήσαντος την αποκλειστικότητα. Εν πάση περιπτώσει, είναι χαρακτηριστικό ότι, στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού, γίνεται λόγος απλώς περί παραλλήλων εισαγωγών και ότι, σχετικώς, δεν διαφαίνεται κανένας επιτρεπόμενος περιορισμός ή διαφοροποίηση. Η σκέψη μου στρέφεται επίσης προς τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου η οποία — ιδίως στην υπόθεση 21/71 [απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 1971, Béguelin Import Co. κατά SAGL Import Export (JRSPR 1971, σ. 959)] — προέβαλε τη σημασία των παραλλήλων εισαγωγών, κρίνασα ότι δεν πρέπει να εμποδίζονται οι εισαγωγές προϊόντων από άλλα κράτη μέλη στην προστατευόμενη ζώνη, και ότι δεν πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα απαγορεύσεως παραλλήλων εισαγωγών. Αυτό ασφαλώς ωθεί προς την αυστηρή ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν αυτές τις πράξεις. Η θεωρία (Mestmäcker, Europäisches Wettbewerbsrecht, σ. 242) συνηγορεί επίσης υπέρ αυτής της ερμηνείας όταν δέχεται ότι μια γενική αρχή του ευρωπαϊκού δικαίου περί ανταγωνισμού είναι ότι δεν μπορεί να απαγορεύεται η πρόσβαση στην αγορά και ότι δεν μπορούν να εμποδίζονται οι παράλληλες εισαγωγές προελεύσεως άλλων κρατών μελών, διότι μόνο μ' αυτό τον τρόπο είναι δυνατό να διορθωθεί η πολιτική των επιχειρήσεων στον τομέα των τιμών και των πωλήσεων, που παραμένει συνδεδεμένη με εθνικές αγορές και εφαρμόζει διαφορετικές τιμές ανάλογα με τις διάφορες αγορές.

Αφετέρου, όσον αφορά τη γένεση του κανονισμού 67/67, μπορώ εύκολα να αποδείξω ότι δεν επιτρέπει κανένα άλλο προσανατολισμό εκτός αυτού που μόλις επισήμανα, για την ερμηνεία του άρθρου 3 ως προς τον αποκλεισμό παραλλήλων εισαγωγών προελεύσεως ενός μόνο κράτους μέλους. Σχετικώς, ο κανονισμός της Επιτροπής 153/62 της 3ης Μαΐου 1962 (ΡΒ 1962, αριθ. 139) είναι σημαντικός. Προβλέπει απλουστευμένες διατυπώσεις κοινοποιήσεως για τις συμβάσεις αποκλειστικής πωλήσεως στις οποίες δεν συμμετέχουν παρά δύο επιχειρήσεις και στις οποίες ένας συμβαλλόμενος αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι του άλλου να διαθέτει ορισμένα προϊόντα μόνο σ' αυτόν, προς μεταπώληση στο εσωτερικό καθορισμένου τμήματος του εδάφους της κοινής αγοράς. Απαιτεί, όμως, επίσης — πράγμα που προκύπτει από τα σχετικά υποδείγματα και που είναι κεφαλαιώδες — ο δηλώνων να βεβαιώνει ότι η παραχώρηση της αποκλειστικής αντιπροσωπεύσεως δεν περιορίζει τη δυνατότητα για τους μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται το αναφερόμενο στη σύμβαση προϊόν από άλλο μεταπωλητή συμβαλλόμενο, ή από οποιοδήποτε άλλο μεταπωλητή στο εσωτερικό της κοινής αγοράς. Όμως, ο βασικός κανονισμός του Συμβουλίου 19/65 περί εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3 της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών ρητώς αναφέρεται σ' αυτό τον κανονισμό με την ευρεία έννοια του «περιορισμού», που θυμίζει απόλυτα την εισαγωγική φράση του άρθρου 3 β του κανονισμού 67/67. Πράγματι, στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού αναφέρεται ότι η Επιτροπή επισήμανε με τις ενέργειές της, ιδίως με τον κανονισμό 153/62, ότι η μείωση των διαδικασιών οι οποίες προβλέπονται από τον κανονισμό 17 (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25) δεν δύναται να αντιμετωπιστεί για ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών ή εναρμονισμένων πρακτικών ιδιαιτέρως ικανών να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό στην κοινή αγορά. Είναι απολύτως δυνατό να συναχθεί το συμπέρασμα — όπως πράττει η Επιτροπή — ότι ο σκοπός του κανονισμού 67/67 συνίσταται στη διασφάλιση της συνεχίσεως της μεταχείρισης και της εξετάσεως των συμβάσεων αποκλειστικής πωλήσεως και αυτό ακριβώς ενόψει της αυστηρής εκτιμήσεως των ρη-

τρών που αφορούν τις παράλληλες εισαγωγές.

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα θεμελιώδη στοιχεία, που ενέχουν σημασία για την ερμηνεία του κανονισμού 67/67, μπορώ ακόμα να εκθέσω την ακόλουθη σκέψη.

Όταν μια σύμβαση αποκλειστικής πωλήσεως δεν προβλέπει παρά τον αποκλεισμό παραλλήλων εισαγωγών στην παραχωρηθείσα ζώνη προελεύσεως ενός μόνο κράτους μέλους και δεν ομιλεί περί άλλων κρατών μελών, αυτό το γεγονός δεν μπορεί, αληθώς, να ερμηνευτεί παρά με δύο τρόπους.

Μπορεί να υποτεθεί, ότι, στην πραγματικότητα, μόνο η αγορά του αποκλεισθέντος κράτους μέλους λαμβάνεται υπόψη για ενδεχόμενες παράλληλες αγορές και ότι, επομένως, δεν ήταν αναγκαίο να γίνει μνεία άλλων δυνατοτήτων αγοράς που δεν υφίστανται. Σ' αυτή την περίπτωση, η σύμβαση αποκλειστικής πωλήσεως με την περιορισμένη απαγόρευσή της περί εξαγωγών συνδεδεμένη με όλα τα συνακόλουθα πραγματικά περιστατικά που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την εκτίμησή της και, επομένως, με τη συμπεριφορά του παραχωρούντος την αποκλειστικότητα, έχει στην πραγματικότητα ως συνέπεια ο αποκλειστικός αντιπρόσωπος να απολαύει απόλυτης εδαφικής προστασίας.

Αντιστρόφως, αν υφίστανται πράγματι δυνατότητες αγοράς από άλλα κράτη μέλη, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο περιορισμός της απαγορεύσεως εξαγωγών εφαρμόζεται σε ένα μόνο κράτος μέλος, διότι οι συνθήκες της αγοράς του είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες για παράλληλες εισαγωγές. Αυτό ακριβώς είναι αληθοφανές όταν το αποκλεισθέν κράτος μέλος είναι το έδαφος όπου έχει την έδρα του ο παραχωρήσας την αποκλειστικότητα. Πράγματι, ο παραχωρήσας την αποκλειστικότητα θα αναπτύξει ιδιαίτερα έντονες προσπάθειες στην αγορά που βρίσκεται πλησιέστατα· εκεί κύριοι πελάτες του μπορούν να έχουν την έδρα τους (όπως ακριβώς συμβαίνει — το ακούσαμε — για την επιχείρηση Dalle Crode) και εκεί επίσης η ανταγωνιστική κατάσταση θα προκαλέσει συνθήκες αγοράς καθιστούσες τις παράλληλες αγορές στην παραχωρηθείσα ζώνη ιδιαίτερα ελκυστικές, εν πάση δε περιπτώσει περισσότερο ενδιαφέρουσες γενικά από τις αγορές προελεύσεως κρατών μελών όπου οι πωλήσεις του παραχωρήσαντος την αποκλειστικότητα είναι λιγότερο σημαντικές.

Και στις δύο περιπτώσεις, είναι σαφές ότι ρήτρα περιεχόμενη στις συμβάσεις αποκλειστικής πωλήσεως περιλαμβάνουσα απαγορεύσεις εξαγωγής για το κράτος μέλος του παραχωρούντος την αποκλειστικότητα έχει ιδιαίτερη σημασία για την ανταγωνιστική κατάσταση. Δεν μπορεί, επομένως, να γίνει σκέψη περί ανοχής τέτοιων περιορισμών στο πλαίσιο του κανονισμού του σχετικού με την εξαίρεση κατά κατηγορίες, ο οποίος έχει επινοηθεί για απαγορεύσεις ανταγωνισμού οι οποίες, κατά βάθος, είναι ανώδυνες.

Κατά την άποψή μου, όλα αυτά υποχρεώνουν να ακολουθηθεί η άποψη της Επιτροπής για την ερμηνεία του άρθρου 3, του κανονισμού 67/67 και να θεωρηθεί ο αποκλεισμός παράλληλων εισαγωγών προελεύσεως του κράτους μέλους του παραχωρήσαντος την αποκλειστικότητα σαν περιορισμός ή εμπόδιο στην προμήθεια κατά την έννοια του στοιχείου β, παρόλον ότι αυτός ο απο-

κλεισμός δεν εφαρμόζεται σε άλλα κράτη μέλη. Από αυτή την άποψη, στερείται προφανώς σημασίας — και αυτό περιλαμβάνει τα άλλα στοιχεία του υποβληθέντος ερωτήματος — το αν η δυνατότητα αγοράς υφίσταται στην πραγματικότητα στα άλλα κράτη μέλη και αν πράγματι γίνεται χρήση αυτής της δυνατότητας.

Πρέπει, επομένως, να δοθεί στο υποβληθέν από το Gerechtshof της Arnhem ερώτημα η ακόλουθη απάντηση:

Οι συμβάσεις αποκλειστικής πωλήσεως που έχουν συναφθεί μεταξύ κατασκευαστή εγκατεστημένου σε ένα κράτος μέλος και αποκλειστικού αντιπρόσωπου εγκατεστημένου σε άλλο κράτος μέλος, οι οποίες προβλέπουν, για τους αγοραστές στο κράτος μέλος όπου ο κατασκευαστής έχει την έδρα του, εμπόδια στην εξαγωγή των αναφερόμενων στη σύμβαση προϊόντων στο παραχωρηθέν έδαφος, αποτελούν μέρος των συμφωνιών για τις οποίες, δυνάμει του άρθρου 3 του κανονισμού της Επιτροπής 67/67, δεν ισχύει η εξαίρεση. Στερείται σημασίας για την εκτίμηση αυτών των συμβάσεων το αν πελάτες εγκατεστημένοι στο καλυπτόμενο από την παραχώρηση έδαφος έχουν πράγματι τη δυνατότητα αποκτήσεως των αναφερόμενων στη σύμβαση προϊόντων από άλλα τμήματα της κοινής αγοράς, εκτός του κράτους μέλους του κατασκευαστή και το αν οι μεταπωλητές και καταναλωτές κάνουν ή όχι χρήση αυτής της δυνατότητας.